

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA BOLALARNI
KUZATISHNING PEDAGOGIK-METODOLOGIK ASOSLARI

Muallif: Rayxonova Dilshoda Komilovna
Maqomi: Buxoro shahar 20-DMTT tarbiyachisi

MAQOLA
MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 03.08.2026

Revised: 04.08.2026

Accepted: 05.08.2026

KALIT SO'ZLAR:

maktabgacha ta'lim,
pedagogik kuzatuv,
metodologik asoslar,
individual rivojlanish,
monitoring,
rivojlanish xaritasi.

Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida (MTT) tarbiyalanuvchilarning rivojlanish dinamikasini baholashda pedagogik kuzatuv usulining metodologik va amaliy asoslarini tahlil qildim. Bolalarning jismoniy, nutqiy, ijtimoiy-emotsional va bilish jarayonlarini kuzatish mexanizmlari, kuzatuv tamoyillari hamda pedagogning baholash kompetensiyasini yoritishga harakat qildim..

1. Kirish

Bugungi kunda zamonaviy maktabgacha ta'lim tizimidagi pedagogik qarashimshundan iboratki —

ta'lim jarayonining bosh maqsadi bolani ortiqcha yuklama bilan toliqtirish emas, balki uning tabiat

bergan salohiyatini yuzaga chiqarish uchun optimal sharoit yaratishdir. O'zbekiston

Respublikasining "Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari"

hamda "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi doirasida bolalarni kuzatish va ularning o'sish dinamikasini

to'g'ri baholash eng ustuvor vazifalardan biridir.

Kuzatuv va tarbiyachilik faoliyatimdan kelib chiqqan holda ta'kidlaymanki, pedagogik kuzatuv — bu

bolaga hech qanday sun'iy bosimo'tkazmasdan, uning tabiiy muhitdagi (o'yin, muloqot, mehnat,

mashg'ulot) xatti-harakatlarini tizimli va obyektiv o'rganish usulidir.

2. Kuzatishning Pedagogik va Metodologik Tamoyillari

O‘z amaliyotimva metodologik manbalarga tayangan holda, MTTda bolalarni kuzatish jarayoni

quyidagi asosiy tamoyillarga tayanishi zarur deb hisoblayman:

●

Tabiiylik tamoyili: Bola o‘zining kuzatilayotganini his qilmasligi kerak. Kuzatuv faqat erkin o‘yinlar va kundalik faoliyat davomida olib boriladi.

●

Tizimlilik va izchillik tamoyili: Bir martalik kuzatuv xulosa chiqarishga yetarli emas. Bola rivojlanishidagi o‘zgarishlarni me‘yorda ko‘rish uchun kuzatuvni muntazam (kunlik, haftalik, oylik) olib borish lozim.

●

Obyektivlik va xolislik: Tarbiyachi sifatida shaxsiy taxminlardan qochib, faqat real yuz bergan aniq dalillar (faktlar)ni qayd etishni lozim topaman.

●

Komplekslik (Yaxlitlik) tamoyili: Bolani faqat bitta yo‘nalishda (masalan, faqat nutqida) emas, balki uning jismoniy, ijtimoiy va emotsional holatini yaxlit tizim

sifatida

baholash zarur.

3. Kuzatishning Asosiy Yo‘nalishlari va Sohasi

Amaliy faoliyatimda bolalar rivojlanishining quyidagi 5 ta asosiy sohasini doimiy kuzatib boraman:

Rivojlanish Sohasi

Kuzatuv Obyekti / Ko‘rsatkichlar

Jismoniy rivojlanish va sog‘lomturumush tarzi

Yirik va mayda motorika, harakatlar

koordinatsiyasi, gigiyenik ko‘nikmalar.

Ijtimoiy-emotsional rivojlanish

Tengdoshlari va kattalar bilan muloqoti,

emotsiyalarni boshqarish, hamkorlik.

Nutq, muloqot, o‘qish va yozish ko‘nikmalari

So‘z zaxirasi, grammatik to‘g‘ri so‘zlashishi,

kitobga bo‘lgan qiziqishi.

Bilish jarayonining rivojlanishi

Diqqat, xotira, mantiqiy fikrlash, muammoli

vaziyatlarni hal qilish qobiliyati.

Ijodiy rivojlanish

Tasviriy faoliyat, musiqa, rasmchizish va

fantaziya qilish ko‘nikmasi.

4. Kuzatuv Usullari va Hujjatlashtirish Borasidagi Qarashlarim

Metodologik jihatdan kuzatuv natijalarini to'g'ri hujjatlashtirish eng mas'uliyatli bosqichdir.

Tarbiyachilik faoliyatimda quyidagi vositalarni eng samarali deb hisoblayman:

1. Check-listlar (Tekshirish varaqlari): Bolaning ma'lumbir ko'nikmaga ega yoki ega emasligini

tezkor belgilash ("Ha" / "Yo'q").

2. Pedagogik kundalik va korreksion qaydlar: Bolada kuzatilgan noodatiy xatti-harakatlar yoki

keskin o'zgarishlarni yozib borish.

3. Bolaning individual rivojlanish xaritasi (Portfolio): Bolaning yil davomidagi ijodiy ishlari,

kuzatuv natijalari va yutuqlari to'planadigan yaxlit korpus.

Alohida ta'kidlayman: Kuzatishning maqsadi bolaga "baho qo'yish" yoki uni boshqa bolalar bilan

solishtirish emas. Kuzatishning tub mohiyati — bolaning kechagi natijasini bugungi natijasi bilan

solishtirish hamda unga individual yondashuv yo'lini topishdan iborat.

5. Xulosa va Tavsiyalarim

Maktabgacha ta'limtashkilotlarida pedagogik kuzatuvni to'g'ri tashkil etish ta'limsifati va

samaradorligini oshiruvchi hal qiluvchi omildir. Kuzatuv natijalari alohida e'tiborga muhtoj bolalarni

o'z vaqtida aniqlash hamda ta'lim-tarbiya jarayonini har bir bolaning ehtiyojiga moslashtirish

(individualizatsiya) imkonini beradi.

Tarbiyachi sifatida quyidagi tavsiyalarni ilgari suraman:

●

Tarbiyachilarning diagnostik va monitoring olib borish bo'yicha metodik kompetentsiyasini doimiy oshirib borish.

●

Kuzatuv natijalarini ota-onalar bilan ochiq va ijobiy ruhda muhokama qilish mexanizmini yo'lga qo'yish.

●

Kuzatuv natijalaridan jazolash yoki tamg'a bosish uchun emas, faqat va faqat bolani qo'llab-quvvatlash vositasi sifatida foydalanish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'limvazirligi. "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturi.
2. "Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari".
3. Nishonova Z.T. "Bolalar psixologiyasi va uni o'rgatish metodikasi". Tashkent, 2018-yil.

